

ВАЛЕРЫЙ ЛАРЧАНКА



**КАЗКИ ДЛЯ МАЛЫХ
БЕЛОРУСІЎ**

Валерый Ларчанка

Казкі для малых беларусаў

«Издательские решения»

Ларчанка В.

Казкі для малых беларусаў / В. Ларчанка — «Издательские решения»,

ISBN 978-5-44-982951-1

Гэта кніга створана для тых, хто любіць беларускае слова, хто хоча, каб яго дзеткі ніколі не згубілі сваю матчыну мову, і не пазбыліся яе. Но, пскольку на Беларусі рэальна і афіцыйна існуе двуязычце, сказкі дублююцца і на руском (і іх, пака, большэ). Кнігу рэкамендуу, так же, всем, кто інтэресуецца беларускім языком.

ISBN 978-5-44-982951-1

© Ларчанка В.
© Издательские решения

Содержание

ЯК БУБЛІК БУДКУ БУДАВАЎ	6
ЯК БУБЛІК ЛОДКУ МАЙСТРАВАЎ	7
ЯК БУБЛІК НА КАНЬКАХ КАТАЎСЯ	9
АДВАЖНЫ БАРАН ХВЕДАР	11
ДУРНЫЯ КУРЫ	12
ВЕРАБЕЙ І ПШАЊЧНАЕ ЗЯРНЯТКА	13
ЯК РЫБКІ САМА РАТАВАЛІ	14
МЯДЗВЕДЗЬ І ЗАЯЦ	15
ЯК ПЧОЛЫ МЯДЗВЕДЗЯ ПРАВУЧЫЛІ	16
ЯК ВАВЕРКІ ПТУШАНЯТКА РАТАВАЛІ	17
САМЫ ВЯЛІКІ СЯБАР	18
ЯК ЗВЯРЫ АД КАМЕНЯ ПАЗБАВІЛІСЯ	19
Конец ознакомительного фрагмента.	21

Казкі для малых беларусаў

Валерый Ларчанка

© Валерый Ларчанка, 2020

ISBN 978-5-4498-2951-1

Создано в интеллектуальной издательской системе Ridero

ЯК БУБЛІК БУДКУ БУДАВАЎ

Жыў – быў сабака. І яго клікалі Бублік. Чаму, Бублік? А, усё, таму, што хвост у яго закручваўся наверх колцам і нагадваў па форме абаранак. Але, Абаранкам пса не сталі называць, таму, што прамаўляць доўга, і на барана вельмі падобна. Чаго добрага сабака мог і пакрыўдзіцца. А імя Бублік ў самы раз! Ідзе, аднойчы, Бублік па вуліцы, глядзіць, а ў двары свайго дома сусед Палкан будзе новую сабачую будку.

– Прывітанне, Палкан!

– Прывітанне, Бублік! – Глядзі, якую сабачую будку я пабудаваў для сябе! – Кажэ Палкан.

Бублік паглядзеў на сабачую будку, якую зрабіў Палкан, потым, абышоў вакол будкі, нават унутр зазірнуў.

І, трэба сказаць, будка для сабакі атрымалася вельмі зручнай і прасторнай, але, крыўдна стала Бубліку, што гэта Полкан, а не ён, Бублік, гэтую будку пабудаваў.

– Падумаеш, я і лепш магу зрабіць! – Скрывіўся Бублік пагардліва.

– Ну, калі можаш – рабі! – Адказаў Полкан і працягнуў абаранкі дошку, цвікі і нажоўку.

– Ды я зраблю такую будку, якую ніхто і ніколі не рабіў! – Пачаў выхваляцца Бублік.

Ён ўзяў дошку і нажоўку, паклаў дошку на варштат, і пачаў рухаць нажоўкай па дошцы. Пілка пайшла не ў той бок. Тады Бублік зноў правёў нажоўкай па дошцы. І, зноў, пілка ня пайшла туды, куды яе накіроўваў Бублік. Як ні стараўся Бублік, але, роўна пілаваць ў яго ніяк не атрымлівалася.

Пілаваў, пёс Бублік, пілаваў, ледзь пальцы, сабе, ня адпілаваў. Але, усё ж, ён распілавала дошку на часткі. Будзем сумленныя! Ён сапсаваў дошку!

– Добра, хопіць! – Сказаў Бублік. – І так сыдзе! – І ён узяў у лапы малаток і цвік, паклаў дошку на варштат. Размахнуўся і...

– Ой ой ой ой! – Заенчыў Бублік, кружачыся, як ваўчок, і дзьмухаючы на апухлы, счырванелы палец.

Сабака кінуў малаток на зямлю. – Няўмелыя і ненавучаныя ў цябе інструменты! – Крыкнуў Бублік.

– Інструменты добрыя! – Не пагадзіўся з Бублікам пёс Палкан. – Паглядзі, як шмат я зрабіў з дапамогай гэтых інструментаў!

– Не, няўмелыя і ня навучаныя! – Крыкнуў Бублік.

– Гэта, лапы ў цябе няўмелыя і ня навучаныя, яны не ведаюць, як звяртацца з гэтымі інструментамі. Ці ты, думаеш, што калі ты ўзяў нейкі інструмент у свае лапы, то ты зможаш з яго дапамогай адразу выканаць працу? Не! Трэба шмат вучыцца і доўга трэніравацца, перш чым у цябе атрымаецца зрабіць нешта добра!

ЯК БУБЛІК ЛОДКУ МАЙСТРАВАЎ

Вырашыў, аднойчы, Бублік выкупацца. Бо, каля дома, у якім жыве Бублік, працякае шырокая і глыбокая рака. А яшчэ, там, каля самага берага, ёсць пясочны пляж, і летам, у сонечнае надвор'е, так добра паляжаць на жоўтым, нагрэтым, пясочку, падстаўляючы живот і спінку пад гарачыя промні паўдзённага сонца. або, ляпіць домікі з мокрага пяску. або, гуляць у мяч, ці, проста весела бегаць і скакаць. Ды ці мала, чым можна заняцца на пляжы?

Бублік аапануў на сябе плаўкі, на галаву нацягнуў каляровую гумовую шапачку, а на плячо павесіў вялікі, пухнаты ручнік. І, раскрыўшы над галавой яркі парасон, для паратунку ад сонечных промняў, і засунуўшы заднія лапы ў блакітныя, гумовыя, шлапакі, і насвістаючы вясёлы матыў нейкі песенькі, Бублік выйшаў з хаты. Падыходзячы да ракі, Бублік ўбачыў, што сусед Бабёр Бабровіч, які жыў на далёкім канцы іх пасёлка, на самай рацэ, нешта майструе на беразе.

Бубліку стала цікава, – А чым, гэта, ён, там, займаецца?

Бублік падышоў бліжэй, паглядзець, што бабёр будзе.

А Бабёр Бабровіч пілой дошкі пілуе, гэблікам стругае, вялікім, гумовым, малатком адну дошку да другой падганяе, прыладкоўвае.

– Прывітанне, Бублік!

– Добры дзень, Бабёр Бабровіч! А, што гэта вы, тут, робіце?

– Ды, вось вырашыў сабе новую лодку зрабіць. А, то, мая старая. Ужо, згніла, зусім, прадзіравілася. Небяспечна стала на ёй плаваць.

Пастаяў Бублік, паглядзеў, як бабёр лодку робіць, як яе, звонку, чорнай смалой пакрывае, хто б, не цякла.

Дык, вось! Пастаяў Бублік. Паглядзеў. А, потым, далей пайшоў. І, тут, раптам, думае, – А, чаму, гэта ў мяне няма сваёй лодкі? Чым я горшы за Бабра Бабровіча?

– Эх, як выдатна было б, плыць па зіхатлівай роўнядзі ракі! – Пачаў марыць Бублік. – Пад табой, у сіняй, рачной глыбіні, рыбкі плаваюць, гарэзуюць. Над табой, у нябеснай, блакітны, вышыні, свеціць яркае, жоўтае, сонейка, і белыя, пушыстыя, аблачынкі бягуць. А ўсё на беразе дзівяцца і пытаюцца адзін ў аднога,

– А хто гэта, там, плыве на такой вялікай і прыгожай лодцы?

– Гэта Бублік плыве, ен, яе, сам зрабіў.

І Бублік вырашыў зрабіць сабе лодку, такую ж, як у Бабра Бабровіч,

– Не, нават у сто разоў лепш! – Тым больш, як робяць лодкі, Бублік бачыў.

– Нічога цяжкага!

Усю раніцу Бублік цягаў да ракі розныя дошкі. А, яшчэ, ён знайшоў у кладоўцы інструменты, такія, рыхт у рыхт, якія ён у бабра бачыў. І прыступіў да пабудовы лодкі. Увесь дзень пес пілаваў, габляваў і прыбіваў.

– Цяжка, гэта, аказалася, будаваць лодку! – Вельмі стаміўся Бублік.

– Засталося прасмалілі і можна спускаць на ваду! – Так, вось, незадача! Няма ў Бубліка смалы для таго, каб яго лодку гэтай смалой пакрыць.

– А, і так сыдзе! – Сказаў Бублік. – Таксама мне выдумалі! Драўніну смалой пакрываць. Дрэва, яно ж не патоне!

– Дрэва, можа, і не патоне. А, вось, ты можаш патануць у такой лодцы. – Сказаў Бабёр Бабровіч, які праходзіў у гэты час па беразе. – Паглядзі, якія вялікія дзіркі і шчыліны ў тваёй лодцы!

– Многа вы разумееце! – Скрывіўся Бублік.

– Так, ўжо ў чым, у чым, а ў пабудове дамоў, плацін і лодак я, сёе-тое, разумею. – Адказаў бабёр, – Вунь, колькі я, іх, пабудаваў за свой век!

– Не, Бобр Бабровіч! Такіх, як мая, вы не будавалі, – горда сказаў Бублік.

– Тут ты маеш рацыю! Такіх лодак я не будаваў, – З уздыхам пагадзіўся бабёр. – Таму, што калі б я будаваў такія лодкі, як у цябе, то я даўно б, ужо патануў.

Бублік не стаў далей слухаць старога бобра, а сапхнуў лодку на ваду, заскочыў у яе, і пачаў веславаць вёсламі.

– Паглядзіце, як добра плыве мая лодка! – Крыкнуў Бублік, махаючы лапай Бобру Бабровічу.

– Буль, буль! – Сказала, раптам, лодка. І стала хутка напаўняцца вадой. Вось, яна, ужо, на чвэрць у вадзе, вось, ужо, напалову, а на сярэдзіне ракі, і да самых бартоў вадой напоўнілася, уся пагрузілася ў раку.

– Ратуйце! – закрычаў Бублік, спалохаўшыся. – Дапамажыце, я тану!

І, так бы, і патануў сабака Бублік, калі б не Бабёр Бабровіч. Ён выцягнуў Абаранка з вады і адпампаваў яго. Таму, што сабака даволі моцна наглытаўся вады.

Вось, што бывае, калі бярэшся за тое, што не ўмееш рабіць. І робіш гэта цяп-ляп, па прынцыпе, – І так сыдзе!

ЯК БУБЛІК НА КАНЬКАХ КАТАЎСЯ

Была зіма. Ну, скажам, не зусім, зіма, калі маразы траскучыя, і гурбы снежныя па пояс, такія зімы ў нас сталі рэдкасцю, хутчэй, гэта зіма вельмі працяг восені нагадвала. І нават, пад Новы Год днём свяціла цёплае сонейка. А ўначы ліў халодны і сумны дождж. І, таму, канькі і лыжы пыліліся, па цёмных кладоўках, і туліліся на цесных балконах. І, з уздыхам, чакалі свайго часу – сапраўднай зімы. А, яна, усё не прыходзіла і не прыходзіла! Нават, лёду на рэчцы не было. Хоць зараз купайся!

– Бррр! Вада халодная! – У ёй, цяпер, толькі качкі плавалі і ныралі ў ваду. Яны не захацелі ляцець на цёплы поўдзень.

– А, навошта, ім, туды, ляцець, і крыламі махаць, а, потым, назад, калі, і тут цёпла? А, яшчэ, у халоднай вадзе рыбы плаваюць. Але, яны звыклія! І, тут, раптам, прыйшлі маразы і, нават, выпаў снег.

– Прыгажосць! – Бублік выйшаў на вуліцу, хутаючыся ў цёплую зімовую куртку. На галаве ў Бубліка надзета чырвоная вязаная шапачка з пампонам. Вакол шыі абматаны доўгі пухнаты шалік. А на нагах цёплыя штонікі і прасторныя валёнкі.

– Зіма, нарэшце, прыйшла! – І, апрануцца трэба адпаведна, вось! Каб, зіму не спудзіць! Бублік выцягнуў з каморы санкі. І з'ехаў на іх з горкі некалькі разоў. Потым, ён знайшоў у прырэдным пакоі лыжы. Вышмараваў. І пакатаўся і на іх. Сабака адштурхоўваўся лыжнымі палкамі. А лыжы весела беглі па першым снезе. Беглі. Беглі. І, прыбеглі да ракі. Глядзіць Бублік, а на рэчцы лёд утварыўся. Амаль уся рака лёдам пакрылася. Толькі, на некаторых участках палонкі – прамыны засталіся. Там, качкі плаваюць. Збіліся ў кучку. Кракаюць незадаволена. Ім мороз, снег і лёд не ў радасць.

Паглядзеў, Бублік, паглядзеў на змёрзлую, пакрытую лёдам, раку, і ўспомніў пра свае канькі. Яны пыляцца ў каморы. І, яшчэ, ні разу, гэтай зімой, канькі ня апрабаваны. Сабака паехаў дадому, узяў канькі і вярнуўся да ракі. Пераабуўся. Лыжы на беразе пакінуў. А, на заднія лапы чаравікі з канькамі нацягнуў. Раптам, бачыць Бублік, а, уздоўж берага кот Дымка ідзе на лыжах. Шпацыр лыжны здзяйсняе.

– Прывітанне, Бублік! – Павітаўся Дымка, пад'ехаўшы.

– Прывітанне, Дымка!

– А, што, гэта, ты, Бублік, канькі абуў? – пытаецца кот Дымка здзіўлена.

– Вось, бачыш? Лёд на рацэ, хачу па ім на каньках пракаціцца, – Адказвае Бублік.

– Але, гэты лёд яшчэ тонкі зусім,. Па ім нельга катацца! Небяспечна! Праваліцца можна. – Кажы Дымка і паказвае на палонкі ў лёдзе.

– Падумаеш, тонкі! – Адмахнуўся ад слоў ката Бублік. – А я, вось, вазьму і праеду! Паглядзі, як прыгожа я ўмею на каньках катацца. – І, Бублік ступіў на лёд.

– Крэк! – Затрашчаў лёд папераджальна, Гэта значыць. – Я, яшчэ, тонкі, і магу праламацца. Хадзіць і ездзіць па мне вельмі небяспечна.

– Яшчэ, чаго! Так я і спалохаўся! – Крыкнуў Бублік і, адштурхнуўшыся канькамі, імкліва панёсся па блакітнай ледзяной паверхні.

Сабака, зрабіў некалькі кругоў. І, нават, здзейсніў пару-тройку піруэтаў з фігурнага катання.

– Бачыў, як я ўмею? – Крыкнуў кату Бублік. – А ты казаў!

І, раптам, – Крэк! Хрысь! – Лёд пад Бублікам праламаўся і сабака пагрузіўся ў ледзяную ваду.

Ахоплены жахам Бублік спрабаваў ухапіцца за ледзяныя бакі палонкі, але, тонкі лёд крышыўся і ламаўся пад яго лапамі а цяжкія, канькі, поўныя вадой, цягнулі яго ўніз.

– Ратуйце! – Залямантаваў Бублік. – Таплюся! Ратуйце! Дапамажыце!

Дымка бачыў, як сабака праваліўся ў раку.

– Бяда! Трэба дапамагчы Бубліку! А, не тое, ен патоне!

Кот зняў з задніх лапаў лыжы і, пакінуўшы ў прырэдных толькі адну лыжную палку, папоўз да Бубліка. Лёд пад жыватом Дымкі пагрозліва рыпеў, але, ня правальваўся. Бо, вядома, што, калі ляжыш на лёдзе, то, ты ціснеш на яго менш, чым, калі стаіш, ідзеш, або едзеш.

Дымка падпоўз да боўтаючага ў палонцы Бубліка.

– Хапайся за палку! – Крыкнуў Дымка.

Сабака, ахоплены жахам, схопіў працягнутую палку. І, кот Дымка стаў цягнуць і цягнуць за гэтую палку з усіх сіл. Спачатку, тонкі лёд правальваўся пад вагой змакрэлага Бубліка. Але, вось, сабака трапіў на больш тоўсты пласт лёду. І, здолеў, нарэшце, выпаўзіці на крыгу. Калі Дымка і Бублік былі на беразе, то сабака быў настолькі змёрзлы і адубелы, што ў яго, як той казаў, зуб на зуб не трапляў. А, яго, скураны нос з чорнага ператварыўся ў сіні. Кот адвёў Бубліка да сябе дадому. І, нападў гарачым малаком. А, яшчэ, пачаставаў сабаку вялікай, цёплай, сасіскай. Бо, вядома, што няма лепшых лекаў для змёрзлага сабакі, чым кубак гарачага малака і вялікая цёплая сасіска.

З тых часоў сабака Бублік, больш, не выходзіў на тонкі, першы, лёд. Ды і на тоўсты лёд ён, заўсёды, ступаў з асцярогай. Бо, лёд ёсць лёд! І ў ім ніколі немагчыма быць ўпэўненым. А быць бестурботным, неасцярожным, неабачліва і саманадзейным на лёдзе гэта вельмі і вельмі небяспечна. А, хто мне не верыць, той хай спытае ў сабакі Бубліка і ката Дымкі.

АДВАЖНЫ БАРАН ХВЕДАР

Пасвіліся авечкі на лузе. Блукалі. Траўку скублі. А на чале чарады стаяў баран Хведар. Таксама, па лузе хадзіў. Шчыкаў траву. За парадкам сачыў.

Раптам, адкуль ні вазьміся, выбягае з лесу воўк Вялікія Зубы Шэры Хвост!

Убачыў воўк авечак, узрадаваўся, аблізнуўся: – Шляхетны абед будзе ў мяне сёння!

Пачаў воўк падкрадацца да чарады. Бельмы блішчаць, жоўтым агнём гараць. Язык, чырвоны, з пашчы вываліўся.

Ўбачыў баран ваўка. Спалохаўся. Нават, уцячы хацеў.

Але, калі Хведар уцячэ, то, воўк ўсіх яго авечак задзярэ, паесьць.

– Не, не бываць гэтаму, не дам сваіх авечак у крыўду! – Вырашыў Хведар.

Забляў баран і панёсся на ваўка.

А воўк пашчу раскрыў шырока. Вось-вось баранчыка праглыне.

Але, той, раптам, як падскочыць і, прама рагамі па воўчым зубах, – Бух!

Завыў воўк ад болю. Свет яму стаў не мілы. Не да авечак яму, цяпер. Абы, шкуру сваю, шэрую, ўратаваць!

Павярнуўся воўк, каб ўцячы ад барана. Ды хутчэй!

А Федзя як падскочыць, зноў, і ілбом рагатым па азадку воўчаму, – Бум!

Кулём пакаціўся ваўчына. А потым, так пусціўся да лесу, што і не дагнаць.

Вось, што значыць адчуваць сябе адказным за іншых. Тады, нават спалоханы баран, адразу, ператвараецца ў грознага і моцнага абаронцу.

ДУРНЫЯ КУРЫ

Ходзяць куры па двары, – Ко-ко-ко! – Зярняткі дзяўбуць. У смецці рыюцца. Жучкоў, чарвячкоў, вышукваюць.

Раптам, ля плота, з'яўляецца лісіца, рудая хітруха. Ўбачыла ліса курэй, аблізнулася,

– Добры дзень курачкі-прыгажуні! – Спявае Ліска ялейным галаском.

– Ко-ко-ко, вітаем і цябе, невядомы, руды, звер! – Квохчуць куры.

– А хадзем да мяне жыць! – Угаворвае ліса курэй салодкім голасам. – У мяне вакол дома лужкі зялёныя, смарагдавыя. А чарвякоў у зямлі процьма!

– А якая ў мяне хата прасторная, не тое, што ваш, стары, куратнік. Адна кухня, вось такая! – Разводзіць ліса лапы ў шыркі.

– Пойдзем, вядома, пойдзем, ко-ко-ко! – Згаджаюцца куры. – Пажывём ў заморскіх землях-краях. Папасвімся на заморскіх лужках. Паямо заморскіх, тоўстых, жучкоў-чарвячкоў. Пажывём у хаце прасторнай, ко-ко-ко!

Але, тут, з куратніка выходзіць певень Пеця Сярэбраныя Шпоры Пунсовы Грабенчык.

– А куды, гэта, вы сабраліся, дзяўчыны-прыгажуні? – Грозна пытаецца Пеця ў курэй.

– Ды вось, звер руды, невядомы, ніколі нябачаны, запрашае нас да сябе жыць у свае краі заморскія. Там, у яго, вакол дома, лужкі зялёныя, смарагдавыя. А чарвякоў у зямлі процьма! А, якая, там, хата прасторная! Не тое, што наш, стары, куратнік. А кухня там, вось такая! – Разводзяць куры крылы ўшыркі.

Глянуў Пеця, што там за звер руды, ніколі нябачаны, а гэта... ліса! Пецька быў певень стары, бывалы. І рудую падманшчыцу ведаў, ох, як добра!

– Ку-ка-рэ-ку! Варта! Тут, ліса! Палкан на дапамогу!

На крык Пеці прыбег сабака Палкан, дваровы вартаўнік. Убачыў ён лісіцу, ды, як кінецца на яе! Цяробіць, толькі поўсць, рудая, па паветры лётае.

Ледзве ліса збегла.

– Ну, што, дзяўчыны-прыгажуні? – Пытаецца Пеця ў курэй. – Так, вы кажаце, што кухня ў звера заморскага ніколі нябачанага, вось, такая, велізарная? А якія на той кухні рондалі вялікія, вы бачылі? Дурныя, вы, куры! Дзякуйце Палкана, што вы ў гэтых рондалях не апынуліся.

ВЕРАБЕЙ І ПШАНІЧНАЕ ЗЯРНЯТКА

Скакаў, аднойчы, верабей па пажатым пшанічнага полі. Глядзіць, а на пожніве зярнятка ляжыць. Згубілі яго жняцы падчас жніва.

– Ой, зярнятка!

Вырашыў верабей склявала яго.

– Ня еш мяне! – Кажа, раптам, зярнятка. – А, лепш, пасадзі мяне ў зямлю. І ўбачыш, што будзе.

Пачухаў верабей у патыліцы. – І праўда, што мне з аднаго зярнятка, які наедак? Праглыну і нават не заўважу.

Зрабіў верабейка ўсё так, як зярнятка прасіла.

Прыйшла зіма. Халодная. Галодная. Але, і за зярнятка перажывае верабей. – Як там яно, адно-аднюткае, ў зімовым поле?

Паляцеў верабей, каб паглядзець.

– Ці не холадна табе? – Пытаецца.

– Холадна, верабейка, вой, як холадна! Але, ты снегам мяне атулі. Яно мяккае, як коўдра. Вось, я і сагрэюся.

Здзівіўся верабей, але, выканаў просьбу зярнятка. Мусіў награвіць ён лапкамі і крыльцамі снегу пабольш на зярнятка. І праўда, белая, пухнатая, коўдрачка атрымалася!

– Не мерзні, зярнятка!

Калі прыйшла вясна, і стала прыпякаць сонейка, зноў прыляцеў верабей на поле. Паглядзець, як там яго зярнятка жыве-пажывае. Як перазімавала?

Глядзіць верабейка, а на месцы зярнятка зялёны парастак прадзяўбся з зямлі.

– Хто ты? – Пытаецца верабей.

– Я – тваё зярнятка! Зіму я пад снегам спаў, а вясновае сонца мяне разбудзіла, і я расці пачаў.

Стаў верабей часцей прылятаць у поле, каб паглядзець на парастак. А той, з кожным днём становіўся ўсё вышэй і мацней.

А потым, прыйшло чырвонае лета, і на самой верхавіне парастка з'явіўся колас. Колас ўсё рос, наліваўся, залацістым стаў.

Вось, і лета стала хіліцца да захаду. Прыляцеў, аднойчы, верабей, а вакол коласа шмат-шмат зярняткаў пораскідано па зямлі, параскіданыя.

– Гэта дзеткі мае, зярняткі.– Кажа колас. – Ты іх таксама ў зямлю закапай, і ўбачыш, што будзе.

Верабей так і зрабіў, як яго колас папрасіў. Лапкамі зямельку ўскалупаў, каб мяккая была пасцелька ў зярнятак. Пасадзіў у раллю зярняты.

Стаў верабей даглядаць за зярняткамі. І неўзабаве, у яго ўжо цэлае поле пшаніцы расло, каласілася.

– Цяпер, вазьмі трохі збожжа, адвядзі на млын, ды змялі, – кажуць зярняткі, – вось, і будзе табе чым голад здаволіць.

Верабей так і зрабіў. Змалоў ён крыху збожжа. З мукі пірагоў сыпёк. Сядзіць верабейка ў сваім доміку, бліны, пірагі есць. Не холадна яму, больш, і ня голадна.

– Дзякуй вам вялікі, зярняткі!

– Гэта табе, верабейка, дзякуй! За тое, што клапаціўся пра нас, пялегаваў, песціў. Вялікі табе за гэта дзякуй!

Дабро, яно, заўсёды дабром вяртаецца!

ЯК РЫБКІ САМА РАТАВАЛІ

Жыў ды-быў Сом Сомовіч. Кватэра яго была ў глыбокім віры, пад старой карчом. Сом быў вялікі і вельмі стары. Ён і сам ужо не мог згадаць, колькі яму гадоў споўнілася,

– Шмат, вельмі шмат!

А яшчэ сом быў мудры і добры. Калі, трэба дапамагчы каму-небудзь у патрэбе ці горы, то ўсё плылі да сама Сомовіча. Нікому не адмаўляў стары сом. Кожнаму дапамагаў.

Але, аднойчы здарылася бяда. Плыў сом па ціхай затоцы і трапіў у рыбацкія сеткі.

– Што рабіць? Як быць? – Заблытаўся Сом Сомовіч ў сетках. Ні наперад яму не паплыць, ні назад не павярнуць. Аблыталі яго сеткі.

Ўбачылі рыбы, што за няшчасце здарылася са старым сомам. Прыплылі з усяго вадаёма. Дапамагчы хочуць. – Але як? Ня разблытаць ім рыбацкія сеткі.

Доўга, ці не, думалі рыбы, але, нарэшце, прыдумалі: – Трэба Рака Раковіча паклікаць. Калі, ён не дапаможа, то, ўжо, ніхто не справіцца.

Паплылі рыбы да рака, сталі клікаць яго на дапамогу. Не стаў Рак Раковіч адмаўляцца. Тут жа сабраўся ў дарогу.

Паўзе рак, спяшаецца. Але не блізка шлях да Сама Сомовіча.

– Ой, ня блізка! Паспець бы!

І тут, рыбы прыдумалі, як ім Рака Раковіча хутчэй да месца даставіць. Дружна падхапілі яны рака, паднялі на самую паверхню вадаёма і пасадзілі на вялікі, белы, гарлачык. А самі, ўхапіліся за сцябло і пацягнулі гарлачык па іскрыстай роўнядзі возера.

Едзе рак на гарлачыку, клюшнімі варушыць, да Сама Сомовіча спяшаецца. іВось, прыплылі рыбы да таго месца, дзе Сом Сомовіч у сетках заблытаўся. Апусціўся рак на дно. Стаў перарэзаць сетку, клюшнімі сваімі перакусваць.

– Ох, як цяжка перапілоўваюцца тоўстыя вяроўкі!

Але, паспеў Рак Раковіч. Разрэзаў ён сеткі. Выблытаў, вызваліў, з іх Сама Сомовіча.

Прыйшлі ўвечары рыбакі за ўловам. Выцягнулі рыбакі сеткі, а тыя, усё парваныя, парэзаныя. І нікога ў іх няма.

Моцна лаяліся рыбакі. Здагадаліся яны, чыя гэта справа. Пагразілі яны кулакамі ў бок возера, і пайшлі дадому ні з чым.

А Сом Самовіч запрасіў Рака Раковіча, і астатніх насельнікаў вадаёма, да сябе ў госці. Напаіў іх гарбатай з завітушкамі. П'юць яны чай, ды над рыбакамі пасміхаюцца.

МЯДЗВЕДЗЬ І ЗАЯЦ

Ідзе мядзведзь па лесе. – Топ-топ! Хрусь-хрусь! Хрась-хрась! – Ідзе да ўзлеску. Там маліна вырасла-выспела. Чырвоная. Салодкая. Духмяная. Сапе мішка. З лапы на лапу перакульваецца.

– Касалапы! Ну, што, тут, скажаш?

Бурая шубка блішчыць, ільсніцца, на сонейку пераліваецца. Добра мішутка пaeў за лета. Досыць тлушчу назапасаў на зіму. – Да самай вясны хопіць!

– Эх, – мройна жмурыцца касалапы ласун, – тутэй бы на мяккую пасцель, у бярлог! Лапу ў рот засунуць, і так, да самай вясны, спаць, ды лапу салодкую пасмоктаць.

І, раптам, насустрач мядзведзю Заяц Доўгія Вушы выскаквае. Ўбачыў мядзведзя, спалохаўся. Хацеў дататы задаць, назад у гушчар. – Не пужайся, касавокі, не крану! – Басуе Міша. – Пытанне ў мяне да цябе маецца.

– Якое, яшчэ, такое пытанне? – Косіць заяц вокам на мядзведзя, а сам да бліжэйшай бярозкі прыхінаецца.

– Бачыш, я, вось, за лета тлушчу назапасіў на зіму. – А чаму ты, заяц, прыпасаў сабе не робіш, Тлушчам ня абрастаеш?

– Ай, ну які, тут, тлушч! – Махае заяц лапкай. – Тут, носішся цэлы дзень па лесе. – То, ліса за мной гоніцца, мяне высочвае, вынюхвае. То, пугач над самым вухам вухкае, лапай кіпцюрастай падчапіць спрабуе. Ці, воўк ля самага майго хваста куртатага зубамі пстрыкае, праглынуць наровіць.

– Схаваюся, зашыюся, пад кусцік. Пасплю трошкі. І зноў цалюткія дзень, ды ноч, бегаю, сляды свае блытаю. Ворагаў са следу збіваю.

– Тут не да тлушчу, застацца б жывым!

ЯК ПЧОЛЫ МЯДЗВЕДЗЯ ПРАВУЧЫЛІ

Ідзе мішка Касая Лапа па лесе. Галодны. Чым бы пажывіцца шукае. Раптам, бачыць, ляціць яму насустрач пчолка Жужа.

– Добры дзень мішка Касая Лапа!

– І табе добры дзень, пчолка Жужа! А куды гэта ты ляціш?

– Лячу я на далёкі луг. Там канюшына чырвоная, салодкая, заквітнела.

– А можна, я з табой пайду, салодкай канюшыны паспытаю?

– Вядома, пайшлі! Луг вялікі і канюшыны на ўсіх хопіць.

Паляцела пчолка Жужа наперад, а мядзведзь Касая Лапа следам кеўляе.

Прыйшлі яны на луг. А там канюшыны бачна-нябачна! Стала пчолка пералятаць з кветкі на кветку, салодкі нектар збіраць. Мішка ж, ухапіў лапай некалькі кветак, пажаваў, ды і выплюнуў. – Хіба, гэтым, можна насыціцца?

А Жужа, ужо, назад зазбіралася з поўнымі вядзерцамі кветкавага нектару. – Дай мне адно вядзерца. паспрабаваць хачу. – Просіць Крывая Лапа.

– Не, Міша, – кажа яму пчелка, – не магу я даць табе гэты нектар! – Гэтыя вядзерцы я павінна аднесці ў вулей. З нектара мы зробім салодкі духмяны мёд і накармім нашых малых. – А калі я аддам нектар табе, то нашы дзеці застануцца галоднымі.

– Ах, так? – Раззлаваўся, тут, мядзведзь. – Ну, тады, я прыйду, і ўвесь мёд у вас адбяру!

– Вось, я які вялікі і дужы! А вы малюсенькія. Што вы мне зрабіць зможаце?

Нічога не адказала пчолка Жужа, Толькі, бзыкнула абурана і да сябе ў вулей паляцела.

Увесь дзень пчолка Жужа, і яе сяброўкі, лёталі, збіралі кветкавы нектар. Поўныя соты мёду атрымаліся!

А тут, і мядзведзь заявіўся стомлены, галодны, і злы. – Аддавайце, пчолы, мой мёд! – раве Касая Лапа.

Здзівіліся пчолы – Хіба, гэта, твой мёд? – Хіба ты на луг лётаў? – Хіба ты нектар з кветак збіраў? – Хіба ты з гэтага нектара мёд рабіў? – Не, мядзведзь, не аддадзім мы табе мёд!

– Ах, не аддасце? – раве Касая Лапа. – Ну, тады я яго, у вас адбяру! І вулі вашыя ўсе перавярну, разбуру! – І мядзведзь пакульгаў прама да пчаліным вулляў.

Забыкалі пчолы, злосна. Сталі ў рой збірацца. А потым, як накінуцца на мядзведзя! І давай яго з усіх бакоў джаліць!

Круціўся мішка, круціўся, спрабаваў ад пчол адбівацца. Лапамі кіпцюрастымі махаў, ды ўсё бессэнсыйна. Ні адной пчалы не здолеў захапіць. А ў самога мядзведзя ўжо і нос увесь распух і вочы заплылі, толькі вузкія шчылінкі засталіся. А ўсё ніяк да вулля падабрацца не можа.

Нарэшце, не вытрымаў Касая Лапа пчаліных укусаў. Павярнуўся, і, што ёсць духу, стаў уцякаць прэч ад вулляў. Толькі падэшвы мядзведжых лап зіхацяць. А пчолы ляцяць следам і джаліць мішку ў гэтыя, самыя, падэшвы.

А потым пчолкі вярнуліся назад дадому, ў вулей. Трэба маленькіх пчолак салодкім мёдам накарміць, калыханку ім праспяваць і спаць пакласці ў ложкачкі.

А мядзведзю, так і трэба! На чужы каравай рот не разяўляй!

ЯК ВАВЕРКІ ПТУШАНЯТКА РАТАВАЛІ

Скача ваверка па па галінках дрэва. – Скок, скок! Прыг, прыг! Скача. Саспелыя шышкі выглядае.

Раптам, чуе ваверка, быццам плача нехта: – Тив-тив! Фьют-фьют! – Жаласна так плача.

Прыгледзелася ваверка больш уважліва. – Дык, гэта ж птушачка малая плача, румзае, слязьмі горкімі заліваецца.

– Што здарылася? Чаму ты так горка плачаш? – Пытаецца ваверка ў птушачкі.

– Як жа мне не плачаць, як не сумаваць? – Адказвае птушачка ваверцы. – Ёсць у мяне гняздзечка ўтульнае у галінах дрэва, над кустамі дзікай маліны. Ёсць у мяне птушаняты малыя, падшыванцы гэткія. Нядаўна раздурэліся птушаняткі мае ў гняздзе, ды, адзін з іх з гнязда і выпаў. Прыйшлі дзеткі з блізкай вёскі за малінай, убачылі маленькае майго малога ды з сабой забралі, дадому да сябе панеслі. – Вось, я і плачу і сумую. прападзе сыноч мой, птушанятка. Не выжыве ён у няволі. Не ведаю, нават, што і рабіць, як мне быць.

– Не бядуй, птушачка малая! – Кажа ваверка. – Што-небудзь прыдумаем. Не дамо мы прапасці твайму малому.

Засакатала, тут, вавёрка, зацокала. Збегліся да яе вавёркі з усіх навакольных дрэў. Распавяла ваверка сяброўкам пра птушачкіну бяду,

– Дапамагчы трэба суседцы. Нельга пакідаць яе сам-насам з горам.

І вавёркі адправіліся ў шлях, па сучках дрэў паскакалі. Па галінах пабеглі. А птушачка наперадзе ляціць, ім дарогу паказвае.

– Вось, і той дом, дзе сыноч птушачкі знаходзіцца! Падбеглі вавёркі да акенца.

– А вось і яно, птушаня! За акном, на падаконніку клетка варта. Сядзіць птушанятка ў гэтай клетцы, унурыўшыся. Па ўсім бачна, што зусім яму дрэнна-кепска.

– Ратаваць трэба малога!

Раптам, бачаць вавёркі, форточка прыадчынена. Штурхнулі вавёркі фортку, ўнутр у пакой заскочылі. Бегаюць вакол клеткі. Але, як яе адкрыць не ведаюць.

– Трэба дубцы драўляныя перагрызці, – раптам прапанавала самая старая і мудрая ваверка.

Сказана – зроблена! Перагрызлі вавёркі дубцы клеткі, лаз у ёй прарабілі. Выпырхнула птушаня з клеткі. Ды лётаць-то яно пакуль што і не ўмее!

Падхапілі вавёрачкі птушанятка. Памчаліся з ім да бліжэйшага леса. А мама – птушка побач ляціць. Шчабеча радасна.

А вось і родны лес! Прынеслі вавёркі птушаня дадому, у гняздо пасадзілі.

– Расці, малеча! І больш не сваволь, і з гнязда не выпадай!

САМЫ ВЯЛІКІ СЯБАР

Жыў ды быў на свеце арол. Ён быў вялікі і моцны. Высока лётаў арол над палямі, лясамі і гарамі. Здабычу сабе выглядаў. Але, аднойчы, калі арол ляцеў над адным вёскай, пачуўся, раптам, стрэл, і арол ўпаў на зямлю.

Скрываўленага арла ўбачыў верабей, які пралятаў міма. Верабей вельмі спалохаўся і хацеў паляцець прэч.

– Дапамажы мне! – Прашаптаў арол ледзь чутна. – Паляўнічы параніў мяне і пашкодзіў мне крыло.

– Але, раптам, ты з'ясі мяне? – Сказаў верабей.

– Не, я не крану цябе, – адказаў арол, ледзь чутна. – Даю табе слова арла!

Верабей наскуб гаючай травы трыпутніка і перавязаў арлу рану. Потым, верабей злятаў да далёкай крыніцы і прынёс арлу крынічнай вады ў берасцяным коўшыку. Яшчэ, верабей нацягаў арлу трохі мяса. Сцягнуў некалькі кавалачкаў са стала на вясковым вяселлі. Так і даглядаў верабей за арлом, пакуль той, цалкам, ня выздаравеў і ня адужэў.

– Дзякуй табе, маленькі верабей! – Сказаў арол на развітанне. – З гэтага часу, ты мой самы вялікі сябар!

Арол узмахнуў крыламі і паляцеў у далёкае, блакітнае, неба...

Аднойчы, ляціць верабей па садзе. Цвіркае. Сонейку радуецца.

Раптам адкуль ні вазьміся, кошка, прыг, цап вераб'я! У вострых кіпцюрах заціснула, з'есці збіраецца.

І тут, нібы віхор наляцеў! Гэта арол разглядзеў з нябёсаў, у якую бяду трапіў верабей і рынуўся яму на дапамогу. Каменем упаў арол на котку. Б'е яе крыламі магутнымі. Кіпцюрамі вострымі драпае. Дзюбай выгнутай кручаватай дзяўбе.

– Шшшшш! – Зашыпела кошка. Выпусціла вераб'я са сваіх лап. Стала імі ад арла адбівацца. Потым, бачыць, што не справіцца ёй з арлом. Павярнулася котка і кінулася наўцёкі да бліжэйшага дрывотніка.

А тут, і верабей ад каціных лап трохі акрыяў. Пярынкi памятыя разгладзіў і пытаецца ў арла: – Вось, я настолькі малы і слабы, а ты, такі вялікі і моцны. Але ты за мяне заступіўся. З бяды ўратаваў. Чаму?

– Таму, што ты мой сябар. – Адказаў арол. – Ты мой самы вялікі сябар.

Сяброўства, яно не памерамі вымяраецца, але, адвагай і дабрынёй пазнаецца.

ЯК ЗВЯРЫ АД КАМЕНЯ ПАЗБАВІЛІСЯ

Бяжыць вожык па лясной сцяжынцы. Горача яму ў кажушку калючым. Сонейка летняе прыгравае, ззяе, пячэ зверху, з ліпеньскага неба.

– Засмаг! – Кажа вожык. – Ды дзе яе ўзяць, ваду? Такую, якую піць можна. – Не з балота ж! А балота ў іх у лесе вялікае. Стаялае. Зялёнае. – З такога хіба піць будзеш? У такім, толькі жабы зялёныя, жыць могуць. І піць ваду балотную. – Ім гэта балота як раз тое, што трэба! Сядзяць, лупатыя, квакаюць. Ды балота, роднае, хваляць. – А астатнім жыхарам лясным бяда! Або, заблудзішся, незнарок, і ў дрыгву дагодзіш. Засмокча цябе дрыгва, не выпусціць. Або, хворасці, які, падхопіш ад волкасі балотнай, нездаровай. І ўся вада вакол дрэнная, балотам і цінай пахне. Свежай, прахалоднай, крынічнай, вадзіцы ўзяць-то, у нашым лесе, і няма дзе! За такой вадой трэба ў суседні лес хадзіць. – Далёка! Не набегашся!

Была, некалі, ў іх у лесе, крыніца свая. Выцякала яна з далёкага канца лесу. Празрыстым серабрыстым раўчуком бегла праз лес. – Якая смачная была вада з той крыніцы! Піў бы, і піў! Але, аднойчы, зваліўся ў гэты ручай велізарны камень. Перагарадзіў ён ручай. – Ніяк яму праз гэты камень ня перабрацца. Спыніўся ручай. Разліўся шырока. – Але, камень такі вялікі, што яго не абыдзеш, бокам не абцячэш. І струмень паступова ператварыўся ў балота.

– Эх! – Кажа вожык. – Вось, пайсці б, ды прыбраць гэты камень! І была б у нас зноў свежая, крынічная, вадзіца. І жыхары нашага лесу не пакутавалі б ад смагі. А балота ня губіла, ня гнаіла б наш лес. – А то, у нас хутка і лесу здоровага не застанецца. Вунь, якія дрэвы на балоце растуць! Крывыя і чэзлыя.

Тут заяц Вушасцік побач прабягаў. Пачуў ён, што вожык кажа і крыкнуў: – А, і сапраўды! Даўно пара прыбраць гэты камень!

– Вось, пайду, ды прыбяру гэты валун! – Сказаў вожык.

– Вожык, давай, я табе дапамагу!

– Добра! – Адказаў вожык. – Пайшли!

Прыйшлі яны да каменя. Паглядзелі на яго: – Ух, які ён велізарны!

Сталі яны штурхаць камень. Штурхалі. Штурхалі. Ніяк камень ня выштурхваецца. Мала таго, што ён цяжкі, дык яшчэ і да свайго месца прырос трывала. Урос у яго намёртва. Ні на міліметр нават не паварушыўся. Стаміліся вожык і заяц. З сіл выбіліся.

Праходзіў міма лось. Убачыў ён вожыка і зайца, падышоў да іх.

– А што гэта вы робіце? – Пытаецца лось.

– Ды вось, хочам гэты камень прыбраць, каб ручаёк вызваліць. – Калі скінем гэты камень на абочыну, то балота зноў ператворыцца ў серабрысты, бразгучы, ручаёк. І ў жыхароў нашага лесу з'явіцца свая чыстая, крынічная, вада. А дрэвы ў лесе не будуць больш расці кволымі і чэзлымі.

– Давайце, я вам дапамагу! – Кажа лось. – Вось я, які вялікі і дужы!

Упёрся лось галінастымі рагамі ў камень. Стаў штурхаць камень. Штурхаў, штурхаў. Ледзь рогі ня паламаў. Але, камень нават і не зварухнуўся.

– Які цяжкі камень! – Сказаў лось, сапучы і сапучы. – Нават я, такі моцны, не змог яго зрушыць.

Раптам, бачаць яны, ідуць міма зубры.

– Вось гэта горы! – Сказаў заяц. – Зубры лёгка гэты камень ссунуць!

– Добра! – Сказалі зубры. – Прыбярэм мы гэты валун. Бо, мы і самі без свежай вады пакутуем. Вунь, якія мы велізарныя! І вадзіцы нам трэба шмат.

Падышлі зубры да каменя. Упёрліся магутнымі нагамі ў зямлю. Пачалі штурхаць камень сваімі рагамі. Штурхаюць, штурхаюць, аж пара з ноздраў і шкуры ідзе, валіць клубамі. – Усе

бескарысна! Камень і не думае зрушвацца! Вельмі здзівіліся зубры. – Ну не ведаем! – Кажуць зубры. – Нават калі мы не справіліся, самыя моцныя ў гэтым лесе, то ніхто ўжо не справіцца.

Засмуткавалі звяры.

І тут, да зайца Доўгае Вуха, ідэя прыйшла.

– Эўрыка! – Закрычаў заяц. – Я ведаю, як нам гэты камень з месца зрушыць. – Трэба ўсіх жыхароў нашага лесу паклікаць. Усе, разам, мы значна мацней, чым лось, і нават, чым зубры.

Пачалі яны ўсіх лясных жыхароў склікаць. З усяго лесу прыйшлі лясныя насельнікі. Усе прыйшлі. Ну, ці амаль усё. Жабы не захацелі дапамагаць прыбраць камень. – Ква! – Сказалі жабы! Нам і ў балоце нядрэнна жывецца!

Сталі звяры разам штурхаць камень. – Нават, разгайдалі яго трошкі. Але, зрушыць, і адсунуць у бок, ніяк не атрымліваецца. – Што рабіць?

– І, тут зямля непадалёк ад каменя заварушылася, утварылася норка, і з яе вылез крот.

– Мы, краты, таксама хочам дапамагчы вам зрушыць камень. – Сказаў крот. І краты пачалі капаць каля каменя вялізарную нару.

– Ух, ты, якая ўyroкая ды глыбокая яма атрымалася! – Усклікнулі звяры. – Давайце мы валун у гэтую яму скінем!

І ўсе жыхары лесу пачалі штурхаць камень у яму.

Павольна і неахвотна, велізарны валун прыўзняўся. Ссунуўся са свайго месца. А потым: – Бух! Пляснуўся ў яму.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.